

3. Глущенко А.В. Вираження емоцій у дискурсі // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції “Розвиток сучасної освіти і науки : результати, проблеми, перспективи інтердисциплінарні виміри”. – Конін –Ужгород – Херсон – Кривий Ріг, 2019. – С.139-141

ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ У ДИСКУРСІ

Емоції та їх роль як у соціальному житті людини, так і у пізнанні людиною навколишнього світу вже давно слугують об’єктом аналізу різних наук : психології (К.Ізард, Е.Берн, Б.Додонов, С.Рубінштейн, А.Козін, Л.Веккер, А.Реан, Н.Фролов, Е.Торндайк, П.М’ясоїд, В.Лебединский, А.Тхостов, В.Слободчиков), фізіології (Костандов Е, Дубровинская Н., І.Васильев, Е.Гольцман), нейропсихології (Дж. Грей, Л.Гозман, Б.Куценок, Л.Виготський), медицини (зокрема, психіатрії) (І.Вайнштейн, Л.Сімонов , Е.Берн, М.Бурно, М. Годфрід, І.Левченко), філософії (І.Васільев), педагогіки (В.Кроль) .

Емоції (від лат. *emoveo*, що означає «хвилюю», «збуджую»), виражаючи щиросердні переживання та почуття людини, є одним із найважливіших компонентів людського «я». Це психічний процес суб’єктивного відображення найбільш загального відношення людини до предметів і явищ навколишнього середовища, до інших людей і самого себе співвідносно задоволення чи незадоволення його потреб, цілей і намірів [1, 178]. Однак емоції відображають предмети і явища не самі по собі, а в їх відношенні до суб’єкта та значимості для його потреб та мотивів діяльності. Таким чином, будучи не тільки тісно пов’язаними із потребами людини, а й базуючись безпосередньо на цих потребах та відображаючи ступінь їх задоволення, емоції є, фактично, психічним відображенням життєвого розуміння людиною певних явищ та/або ситуацій, що проявляється у формі безпосереднього,

швидкого і небезстороннього переживання [2, 96]. Отже, емоції є частиною соціального досвіду людини, який акумулюється і зберігається у мові, оскільки як мисленнєва (раціональна і психічна), так і пізнавальна діяльність людини базуються саме на мові, котра виступає «оболонкою думки» [3,187].

Закріплений у мовних одиницях, емоційний досвід людини, як і будь-який досвід взагалі, закодовано реалізується та сприймається у процесі мовленнєвого спілкування. Ось чому однією з найбільш актуальних і нагальних проблема сучасної лінгвістики є проблема категоризації та семантичної інтерпретації емоцій.

Емоційний стан людини яскраво проявляється у спілкуванні, зокрема у мовленнєвому, обидва учасники якого (мовець і адресат) реалізують свої емоції, відповідно, кодуючи чи декодуючи їх у актуалізованих мовних одиницях. Реалізація емоційного стану комунікантів відбувається у межах емоційного дискурсу як окремого виду мовленнєвої діяльності, який виникає в емоціогенних ситуаціях і який спрямований на передачу емоційного стану як способу психологічної реалізації мовцем своїх емоцій та виклику у адресата відповідного емоційного переживання [4, 3-4].

Будучи пов'язаним із психоемоційною, когнітивною, соціокультурною та мовною системами, емоційний дискурс об'єднує в собі характеристики цих систем і, перш за все, загальні характеристики мовленнєвої діяльності, компонентом якої він є, і характеристики підсистем, що відповідають базовим психологічним типам емоцій. Загальновизнаним є розуміння нерозривності розвитку емоційної сфери людини від розвитку її когнітивної спроможності. Взаємозалежність і взаємозумовленість емоційного і когнітивного аналізувались ще в роботах Л.С. Виготського, який уперше висунув принцип єдності афекту та інтелекту [5, 46]

Оскільки для мовного вираження емоцій мовець використовує не тільки лексичні, але й просодичні засоби мови, то процеси вираження та розпізнання актуалізованого емоційного стану повинні включати і ці мовні засоби також, хоча, як зокрема, зазначається [6, 98], розпізнавання

інтонаційно виражених емоцій є далеко не простим завданням. Проведені Н.В. Вітт дослідження інтонації емотивних висловлювань показали подібність інтонаційного вираження деяких емоцій, що уможливило їх поєднання у групи, кожна з яких є набором різних нюансів однієї і тієї ж модальності. Зокрема, було виокремлені такі групи, як «гнів – невдоволення, обурення», «страх – побоювання, невпевненість», «радість – приємні переживання, захват» та ін [там само]. Було також з'ясовано, що групам емоцій, які легко розпізнаються за їхнім інтонаційним вираженням, відповідають певні акустичні картини або інтонаційні зони. Наприклад, зона вираження гніву характеризується повільним і значним підвищенням основного тону голосу і його інтенсивності, після чого йде їх зниження. Особливості голосу, локалізація пауз, характерний інтонаційний малюнок мови, а також дистанція між комунікантами є важливими чинниками, які повинні враховуватися при аналізі будь-якого емоційного дискурсу.

Значну роль у відборі мовних засобів вираження емоцій відіграють такі соціально-психологічні чинники, як особистісні характеристики мовця, його комунікативна установка, мотивація, система очікувань, комунікативні наміри та контекст комунікативної ситуації, причому характер емоційної експресивності мовних засобів регулюється у мовленні комунікативною установкою мовця, а співвідношення кількості стандартно і нестандартно вживаних лексичних одиниць і граматичних структур залежить від того комунікативного наміру, який реалізується мовцем у межах конкретної комунікативної ситуації. Таким чином, вибір і використання мовних засобів емотивної семантики є ситуативно обумовленими та детермінованими комунікативним наміром мовця.

Мовне вираження емоцій, яке завжди підпадає під дію особистісно-ситуаційного чинника, і є безпосереднім фактором, котрий детермінує вибір мовцем відповідних мовних одиниць емотивної семантики [6, 100]. Хоча питання про механізм такого вибору все ще залишається остаточно не з'ясованим, вважається [7, 124-135], що він залежить від актуалізації будь-

якої із двох семантичних сіток: тієї, що обумовлена функціональним станом емоційного збудження мовця, або ж тієї, що обумовлена «особистісною прийнятністю» смислового змісту мовленнєвого повідомлення. Тобто, відбір емотивної лексики детермінується і регулюється, по-перше, станом загального емоційного збудження мовця як потужним екстралінгвістичним фактором, по-друге, індивідуальними особливостями використання мовцем емотивної лексики, і по-третє, індивідуальним стилем мови мовця, характерним для його усвідомленого та/або неусвідомленого використання мовних одиниць.

Індивідуальний стиль мови мовця може бути охарактеризований за ознакою «афективності-експресивності» [6, 101], завдяки якій створюється враження явного емоційного забарвлення висловлювання. Зазначена ознака полягає у точності і передбачуваності використовуваних мовцем граматичних форм у поєднанні з цілковитою непередбачуваністю і нестандартністю вибору лексичних одиниць.

Зазначимо, що вже сам вибір предмету або теми висловлювання нерозривно пов'язаний із випереджаючою емоційною оцінкою з боку мовця, адже будь-яка значима для нього тема, неодмінно викликає у нього певне безпосереднє емоційне відношення. При цьому стійкі емоційні переваги, що вже склалися у його індивідуальному досвіді, помітно впливають на вибірковість введення до висловлювання певних предметів, подій чи ситуацій. Тобто, організація смислового змісту висловлювання значною мірою визначається роллю емоційно особистісних переваг мовця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сидоров П.И., Парняков А.В. Введение в клиническую психологию. Екатеринбург : Деловая книга, 2000 . в 2т.
2. Злобин А.Т. Классификации эмоций// Вопросы психологии, №4, 1991. С.93-96.

3. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж : Воронеж.универ.,1987. 190 с.
4. Биценко Т.А. Исторична динаміка експресивів негативної емоційності в англійському дискурсі XVI-XX ст.: автореф. дисертації на здобуття наук.ступ. к.ф.н. Харків : Харк. нац.універ.ім. В.Н. Каразіна, 2004. 60с.
5. Ковязина М.С., Ермолаев Д.В. Межполушарная асимметрия и параметры эмоций . Вестник Моск.ун-та. сер 14, 1992.№2. С.46-51.
6. Витт Н.В. Личностно-ситуационная опосредованность выражения и распознавания эмоций в речи // Вопросы психологии №1 1991. С.95-107
7. Motley M.T., Camden C.T. Nonlinguistic influence on lexical selection : Evidence from double entendres. Communication Monographs.1985.V.5 №2 June. P.124-135